

Η φύση της προκατάληψης (Allport, 1954).

Για τον Allport η προκατάληψη αποτελεί το σχηματισμό γνώμης χωρίς να έχουμε επαρκή στοιχεία. Ακόμα και όταν κάποιος επικαλείται επαρκή στοιχεία συχνά συμβαίνει αυτά να είναι ελλιπή.

Συνήθως στις περιπτώσεις αυτές τα άτομα βασίζονται σε ότι μπορεί να έχουν ακούσει χωρίς να έχουν άμεση επαφή με το στόχο της προκατάληψής.

Η κατηγοριοποίηση των ατόμων σε διαφορετικές ομάδες είναι μια «φυσιολογική», καθημερινή διαδικασία που μας επιτρέπει να οργανώσουμε τον κόσμο γύρω μας.

Αν και ο Allport θεωρούσε ότι οι κατηγορίες και το περιεχόμενο του δύσκολα αλλάζουν, θεωρούσε ότι υπάρχουν «ανοιχτόμυαλοι» άνθρωποι που επιδεικνύουν σκεπτικισμό σχετικά με κατηγορίες, και αυτοί που αναθεωρούν λόγω των εμπειριών που έχουν και διαψεύδουν τις κατηγοριοποιήσεις τους.

Η υπόθεση επαφής.

Σύμφωνα με την υπόθεση επαφής (Allport, 1954). Η επαφή μεταξύ ατόμων διαφορετικών ομάδων μπορεί να οδηγήσει στη μείωση των προκαταλήψεων κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις.

Κοινωνική και θεσμική υποστήριξη.

Θα πρέπει οι προσπάθειες επαφής να υποστηρίζονται σε θεσμικό και πολιτικό επίπεδο από νομοθεσίες που θα υιοθετούν τους στόχους της μείωσης των προκαταλήψεων.

Βασικό όφελος αποτελεί το γεγονός ότι οι διοικήσεις μπορούν να επιβάλουν ποινές αλλά και να επιβραβεύσουν συμπεριφορές.

Η επιβολή μια αντιρατσιστικής και ανεκτικής συμπεριφοράς μπορεί να βοηθήσει στο να εσωτερικεύσουν οι άνθρωποι τις συμπεριφορές αυτές.

Τέλος η θεσμική υποστήριξη μπορεί να δημιουργήσει ένα νέο κλίμα το οποίο μπορεί να οδηγήσει στην εμφάνιση καινούργιων στάσεων και νορμών.

Η δεύτερη προϋπόθεση είναι η δυνατότητα γνωριμίας.

Εφόσον υπάρχει γνωριμία σε ένα θετικό κλίμα, αυτό το θετικό συναίσθημα μπορεί να «αγκαλιάσει» ολόκληρη την έξω-ομάδα.

Σημαντικό είναι επίσης ότι μέσα από τη γνωριμία τα μέλη των ομάδων μπορεί να ανακαλύψουν ομοιότητες που πριν δεν ήταν αντιληπτές, καθώς θα αποκτούν πιο ακριβείς πληροφορίες για την έξω-ομάδα.

Σχετικό με τα παραπάνω είναι και ότι η γνωριμία μπορεί να οδηγήσει σε διάψευση των αρνητικών στερεοτύπων.

Ίσο status.

Όταν υπάρχει επαφή μεταξύ των ομάδων αυτή θα πρέπει να γίνεται με τις ομάδες και τα άτομα να έχουν την ίδια θέση. Ορισμένες φορές οι προκαταλήψεις πηγάζουν από την πεποίθηση ότι ορισμένες ομάδες δεν τα «καταφέρνουν» σε ορισμένους ρόλους.

Ορισμένες έρευνες έδειξαν ότι παρόλο που οι διαφορετικές ομάδες βρισκόταν μαζί σε καταστάσεις ισότητας οι θετικές απόψεις δεν γενικευόταν πέρα της συνθήκης επαφής.

Συνεργασία.

Η λογική πίσω από τη συνεργασία είναι ότι εφόσον οι ομάδες εξαρτιόνται η μια από την άλλη για την επίτευξη κάποιου στόχο θα αναπτύξουν πιο φιλικές σχέσεις.

Ο κοινός αυτός στόχος μπορεί να είναι κάτι μικρού μεγέθους το οποίο μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τη συνεργασία.

Σημαντικό είναι ότι το αποτέλεσμα της κοινής προσπάθειας πρέπει να είναι επιτυχημένο για να επιτευχθεί η μείωση της προκατάληψης. Σε αντίθετη περίπτωση τα μέλη της μίας ομάδας μπορεί να κατηγορήσουν την άλλη για την αποτυχία.

Έμμεσες μορφές διομαδικής επαφής.

1. Διευρυμένη υπόθεση επαφής

Η γνώση ότι ένα μέλος της ενδο-ομάδας έχει μια θετική προσωπική σχέση με ένα μέλος της εξω-ομάδας μπορεί να οδηγήσει σε μείωση της προκατάληψης.

Ορισμένες φορές οι θετικές στάσεις που δημιουργούνται απέναντι σε μια εξωομάδα όταν γνωρίζουμε ότι υπάρχουν θετικές σχέσεις μεταξύ μελών ενδο-ομάδας εξω-ομάδας είναι πιο ισχυρές από όταν υπάρχει πραγματική επαφή.

Οι ερευνητές υποστηρίζουν ότι το όταν μαθαίνουμε ότι ένας μέλος της εσω-ομάδας έχει στενή σχέση με ένα μέλος της έξω-ομάδας τότε μπορεί να συμπεριλάβουμε τον «άλλο» πιο εύκολα στον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τον εαυτό μας (Wright, Aron, McLaughlin- Volpe & Ropp, 1997). «Ο φίλος του φίλου μου είναι και δικός μου φίλος».

Μια τέτοια θεώριση μπορεί να οδηγήσει σε αλλαγή των νορμών που έχει η εσω-ομάδα για την εξω-ομάδα και το αντίστροφο.

Αυτό σημαίνει ότι όταν τα άτομα κατηγοριοποιούν τον εαυτό τους σε επίπεδο ομάδας και υιοθετούν ομαδικές νόρμες, τότε όσο πιο πολύ ταυτίζονται με την ομάδα τόσο περισσότερες θετικότερες στάσεις θα έχουν για τα μέλη της εξω-ομάδας.

2. Έμμεση επαφή.

Το είδος αυτό της επαφής αντλεί θεωρητικά από τις θεωρίες κοινωνικής μάθησης.

Το να παρακολουθούμε κάποιον τον οποίο εκτιμούμε και ταυτιζόμαστε να επιτελεί διάφορες πράξεις μπορεί να επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο συμπεριφερόμαστε σε ανάλογες περιπτώσεις.

Μια τέτοια θεώρηση σχετίζεται άμεσα με τον τρόπο με τον οποίο τα MME παρουσιάζουν τις σχέσεις μεταξύ των ομάδων και πιθανών τις επηρεάζουν.

Η θέαση μιας θετικής αλληλεπίδρασης μεταξύ ενός μέλους της ενδο-ομάδας και της εξω-ομάδας μπορεί να οδηγήσει σε θετικότερες στάσεις απέναντι στην εξω-ομάδα.

Σε αυτές τις περιπτώσεις φαίνεται ότι αυτό συνοδεύεται από λιγότερη αβεβαιότητα αναφορικά με την διομαδική επαφή και μεγαλύτερη αίσθηση αυτο-αποτελεσματικότητας (Mallet & Wilson, 2010).

3. «Φανταστική» επαφή.

Ουσιαστικά αποτελεί μια νοητική αναπαράσταση μιας κοινωνικής αλληλεπίδρασης μεταξύ του εαυτού και ενός μέλους ή μελών της εξω-ομάδας.

Έρευνες έχουν δείξει ότι η «φανταστική» επαφή μειώνει την προκατάληψη σε διαφορετικά πλαίσια, όπως την προκατάληψη απέναντι στους γηραιότερους και τους ομοφυλόφιλους.

Υπάρχουν δύο βασικές προϋποθέσεις για να είναι αποτελεσματική η επαφή:

1. Τα άτομα ενεργά να εμπλέκονται στη νοητική αναπράσταση της αλληλεπίδρασης.

2. Η «φανταστική» επαφή θα πρέπει να είναι θετική έκβαση.

Η επιτυχία αυτού του είδους επαφής οφείλεται μερικώς στο γεγονός ότι η διαδικασία αυτής της επαφής δεν εμπεριέχει μεγάλο άγχος διομαδικής επαφής.

Οι εσωτερικές αποδώσεις φαίνεται ότι παίζουν σημαντικό ρόλο στη μείωση επιτυχία αυτού του είδους της επαφής. Όταν τα άτομα αποδίδουν σε εσωτερικά αίτια τις πράξεις τους αποκτούν πιο θετικές στάσεις για την εξω-ομάδα.

Η επαφή μέσα στο πλαίσιο του σχολείου.

Τα μικτά σχολεία χρησιμοποιήθηκαν πολλές φορές ως ένα μέσο για τη μείωση των προκαταλήψεων και τη βελτίωση των κοινωνικών σχέσεων.

Τα αποτελέσματα των ερευνών που έγιναν σε σχολεία δείχνουν μια μικτή εικόνα για τα αποτελέσματα της επαφής.

Πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι η εμπειρία του σχολείου είναι ένα μικρό κομμάτι από τη συνολική εμπειρία των παιδιών. Δεν καθορίζει μόνο το σχολείο τη συμπεριφορά τους απέναντι σε άλλες ομάδες.

Υπάρχουν και μεθοδολογικά προβλήματα που επηρεάζουν τα αποτελέσματα των ερευνών. Σε ορισμένες έρευνες οι μετρήσεις ακολουθούσαν σε σύντομο χρονικό διάστημα μετά την παρέμβαση με αποτέλεσμα να μην γίνονται αντιληπτές άμεσα οι όποιες αλλαγές.

Ορισμένα προγράμματα παραμερίζοντας το ζήτημα της ομάδας που ανήκει ο μαθητής δεν βοηθούν στην γενίκευση των θετικών στάσεων πέρα από τα άτομα με τα οποία υπάρχει άμεσα η επαφή.

Το άλλο πρόβλημα είναι ότι δύσκολα μπορούν να επιτευχθούν οι ιδανικές συνθήκες που ο Allport υποστήριζε για να είναι αποτελεσματική η επαφή.

Επιπλέον λίγες είναι οι δραστηριότητες στο σχολείο οι οποίες απαιτούν τη συνεργασία μεταξύ των μαθητών.

Οι συνεργατικές ομάδες στα σχολεία.

Αυτές οι τεχνικές μοιράζονται τέσσερα βασικά χαρακτηριστικά.

Τα παιδιά κάνουν κάποια εργασία σε μικρές ομάδες όπου το τελικό αποτέλεσμα εξαρτάται από την επίδοση που θα έχει το κάθε παιδί.

Οι ομάδες εργασίας αυτές απαιτούν περισσότερη επαφή μεταξύ μαθητών και λιγότερη μεταξύ καθηγητών μαθητών και έτσι παρέχουν τις προϋποθέσεις για τη γνωριμία μεταξύ των μαθητών.

Μέσα στα πλαίσια αυτά υπάρχει η προσπάθεια να επιτευχθεί ένα παρόμοιο επίπεδο μεταξύ των μαθητών.

Τέλος καθώς η διαδικασία αυτή καθορίζεται από το δάσκαλο, φαίνεται να έχει και την απαραίτητη θεσμική υποστήριξη, τουλάχιστον στα μάτια των μαθητών.

Ορισμένες έρευνες έχουν εισάγει ανταγωνιστικούς στόχους μεταξύ των ομάδων με τη λογική ότι αυτοί προωθούν τη συνοχή των ανομοιογενών ομάδων.

Άλλοι ερευνητές αποφεύγουν τον ανταγωνισμό γιατί μια πιθανή αποτυχία μειώνει τη συνοχή.

Η συνεργατική μάθηση έχει χρησιμοποιηθεί και για να μειωθούν οι προκαταλήψεις απέναντι σε παιδιά με ειδικές ανάγκες.

Θα πρέπει όμως να τονιστεί ότι οι μετρήσεις που έγιναν με στις έρευνες αυτές αφορούσαν γνωστά παιδιά. Όταν αυτές περιελάμβαναν και άλλα παιδιά τα αποτελέσματα ήταν κοντά στο μηδέν.

Αυτό μπορεί να οφείλεται στο ότι με παρεμβάσεις που γίνονται μέσα σε λίγες εβδομάδες ή μέρες δεν είναι εύκολο να παρατηρηθούν συνολικές αλλαγές στις στάσεις.

Η γενίκευση των θετικών στάσεων σε ολόκληρη την έξω-ομάδα.

Το κύριο πρόβλημα που υπάρχει στην Υπόθεση Επαφής είναι ότι οι θετικές στάσεις δύσκολα γενικεύονται σε ολόκληρη την έξω-ομάδα.

Οι Brewer & Miller (1984) πρότειναν την επαφή με τρόπους που θα «διεμβόλιζαν» το όρια των ομάδων και θα γινόταν σε προσωπικό επίπεδο.

Καθώς σύμφωνα με την θεωρία της Κοινωνικής Ταυτότητας η προκατάληψη είναι αυτόματα αποτέλεσμα της κατηγοριοποίησης τότε στόχος μας θα έπρεπε να είναι η επαφή σε προσωπικό επίπεδο.

Στόχος είναι αν διαψευσθούν τα αρνητικά στερεότυπα για την έξω-ομάδα.

Το πρόβλημα είναι ξανά η γενίκευση των αποτελεσμάτων καθώς στην φυσιολογική μας ζωή πολλές συναναστροφές μας γίνονται μέσα από το πρίσμα των ομάδων.

Άλλοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι η επανακατηγοριοποίηση σε μια νέα υπερκείμενη ταυτότητα μπορεί να μας βοηθήσει να μειώσουμε την προκατάληψη (Gaertner, Mann, Murrell & Dovidio, 1989; Gaertner & Dovidio, 2005).

Αυτό συμβαίνει γιατί σύμφωνα με την θεωρία της κοινωνικής ταυτότητας τα μέλη μιας ομάδας μοιράζονται ένα αίσθημα ότι συνδέονται το ένα με το άλλο και αξιολογούν θετικότερα το ένα το άλλο

Ένα πιθανό πρόβλημα είναι ότι η θεωρία της Κοινωνικής Ταυτότητας υποστηρίζει ότι συμμετέχουμε σε ομάδες που συνεισφέρουν θετικά στην εικόνα που έχουμε για τον εαυτό μας, η εγκατάλειψη κάποιων ταυτοτήτων θα μπορούσε να εκληφθεί ως απειλή.

Άλλοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι για τα καλύτερα αποτελέσματα θα έπρεπε να διατηρούνται οι υποκείμενες ταυτότητες αλλά ταυτόχρονα και η νέα υπερκείμενη (Hornsey & Hogg, 2000, 2002).

Το ερώτημα που συχνά τίθεται είναι αφομοίωση ή πλουραλισμός;

Υιοθετώντας μια πολιτική που μεταχειρίζεται τους πάντες με τον ίδιο τρόπο θεωρείται μια καλή στρατηγική αλλά έχει σημαντικά προβλήματα.

Μια τέτοια πολιτική φαίνεται να ότι αγνοώντας υφιστάμενες διαφορές των ομάδων τελικά προάγει την ανισότητα μεταξύ τους.

Ορισμένα προγράμματα που δε δίνουν σημασία στη διαφορετικότητα των ομάδων γρήγορα γίνονται αφομοιωτικά.

Οι πλουραλιστικές πολιτικές από την άλλη δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην αναγνώριση των διαφορετικών αξιών και πιστεύω που έχουν οι διαφορετικές ομάδες.